

Kiel Privat priskribis la svisan federalan sperton

Radioprelego de Claude kaj Andrée GACOND, SRI-835/313, 1979 oktobro 11 kaj 13

<http://www.esperanto-gacond.ch/SRI/Radiokasedo-1979-47/SRI-1979-47-B-4-313-835-1979-10-11-13-Claude-kaj-Andree-Gacond-Kiel-Privat-priskribis-la-svisan-federalan-sperton.mp3>

Cl.- Parolas nome de Svisa Radio Internacia gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

Jen kiel Edmond Privat priskribas la formiĝon de la svisa federala sperto. Ni legas partojn el lia verko Federala Sperto eldonita de Universala Ligo en 1958. Ni citas la ĉapitron ‘Arbitracio deviga’.

A.- En la mezepoko la ligo de la svisaj ŝtatoj provis arbitracion, eĉ perfortan devigon al ĝi. La kontrakto de 1291 entenis paragrafon tre klaran pri tio:

Cl.- „Se aliflanke okazas konflikto inter kelkaj, la plej saĝaj federacianoj devas interveni kiel perantoj por pacigi la disputon en la maniero laŭ ili plej efika; la ceteraj federacianoj devas turniĝi kontraŭ tiu, kiu malakceptus tiun arbitracian juĝon”.

A.- En 1438 okazis disputo inter la urba respubliko de Zürich kaj la kamparaj ŝtatoj Schwytz kaj Glarus pri la heredajo de la grafoj de Toggenburg. Ties landoj aliĝis al la du nomitaj kantonoj, kiuj kuŝas ĉe la Lago de Zürich, oriente. Zürich protestis. Ĝi punis la du najbarojn, fermante al ili sian merkaton kaj malpermesante la importon de iliaj komercaĵoj, kiuj kutime alvenis per ŝipo sur la lago. Estis ekonomia venĝo.

Cl.- La svisa Dieto proponis arbitracian aranĝon, ja pacigan, sed pli kontentigan al Schwytz kaj Glarus ol al Zürich. Ĝi eĉ aldonis averton solenan:

A.- „Ni opinias, ke tiu, kiu ne akceptos tiun juĝon, montros per tio malamikan intencon al tiu, kiu ĝin akceptas kaj ni protektos tiun, kiu ĝin akceptos, kontraŭ la alia per ĉiuj niaj fortoj, oferante niajn vivojn kaj havaĵojn”.

Cl.- Zürich kompreneble rifuzis submetiĝi, kaj tiam oni proponis uzi la metodon antaŭviditan en 1351, t.e. konferencon inter la du kontraŭaj partioj sub prezido de neŭtralulo.

A.- Rimarkinde estas, ke la respubliko Basel, aliĝante al la svisa ligo en la XIV-a jarcento, decidis konservi neŭtralecon en inter-kantonaj disputoj, kaj uzis tiun sintenon ĝuste kiel paciganto en kelkaj okazoj.

Cl.- Tamen Zürich daŭre malakceptis la juĝon kaj daŭre fermis sian pordon al la komercaĵoj de Schwytz kaj Glarus, kiuj nepre bezonis ilin vendi por vivi. Ili do ekmilitis kaj alvokis la ceterajn kantonojn al helpo. Same faris Zürich plendante pri atako. Uri, Unterwald, Berno, Lucerno kaj Zugo apogis la du ŝtatojn, kiuj akceptis la juĝon, kaj kontraŭbatalis tiun, kiu rifuzis. Zürich alvokis la helpon de Aŭstrio kaj poste de Francujo, sed ne sukcesis venki. Tiam ĝi konsentis arbitracion en 1450.

A.- La Berna ŝtato Bubenberĝ redaktis saĝan juĝon, kiu lasis la disputitajn landojn al Schwytz kaj Glarus, sed nek punis, nek humiligis Zurikon per devigo al riparo aŭ pago. Tiamaniere tiu respubliko restis en la svisa ligo, kies intelekta centro ĝi fariĝis.

Cl.- Kaj nun ni citas la ĉapitron ‘Du patrujamoj’.

A.- Malgraŭ interkantonaj militoj la svisaj ŝtatoj konservis kaj defendis sian liberecon dum jarcentoj kontraŭ eksteraj potencoj ĝis la franca revolucio. Ties armeoj okupis Svislandon kaj ĝin starigis kiel unuigitan „helvetan respublikon, unu kaj nedivideblan.” Malaperis la diversaj ŝtatoj kaj regis unu centra povo, sed la popoloj poste reagis kontraŭ sistemo trudita el ekstero.

Cl.- Napoleono Bonaparte restarigis la kantonojn, sed aldonis al ili la kantonojn Vaud, Argovio kaj Tiĉino, kiuj fariĝis tiam respublikoj anstataŭ posedaĵoj. La viena packontrakto en 1815 devigis Bernon akcepti la novan egalecon kaj Svislando refariĝis nura ligo de suverenaj ŝtatoj, havantaj apartajn landlimojn, doganojn, poŝtojn kaj monojn. Iliaj ambasadoroj kunvenis en Dietoj, kiel antaŭe.

A.- Dum unu generacio la konservativaj elementoj regis en la svisaj ĉefurboj post la venko de la monarkioj en Eŭropo, sed en 1830, post la pariza julia revolucio, pluraj kantoj renversis sian malnovan aristokratan registaron kaj enkondukis la ĝeneralan voĉdonrajton de la viroj por elekti la estrarojn.

Cl.- Samtempe disvastiĝis nova sento, la tutsvisa, kiu ek-aldoniĝis al la malnova patrujamo kantona, la tradicia fideleco al la aparta ŝtato. Malrapide, jaron post jaro, kreskis tiu dua patriotismo, kiun florigis interkantonaj kongresoj, studentaj kunvenoj, festoj kaj bankedoj, dum kiuj oni honoris aŭ kantis la svisan ideon.

A.- Sed ankaŭ viglaj kontraŭstaroj aŭdiĝis. Multaj patriotoj konsideris kvazaŭ blasfema tian transpason de unu sento al alia. Dek jaroj necesis por akceptigi unu novan flagon, ruĝan kun blanka kruco, por ĉiuj kantonaj armeoj. La „helvetismon” oni timis tiam same kiel la internaciismon unu jarcenton pli poste.

Cl.- Demandu hodiaŭ iujn svisajn infanojn, kian patrujon ili havas, kaj ili verŝajne respondos: Svislandon. Antaŭ unu jarcento ili respondis: Ĝenevon, Bernon aŭ Tiĉinon. La patrujo tiam estis la malgranda loka ŝtato, kaj preskaŭ antipatriotaj ŝajnis esti ankoraŭ tiuj homoj, kiuj predikis helvetismon.

A.- Ĉiu el tiuj apartaj respublikoj ankoraŭ nun konservas siajn proprajn flagon, himnon kaj festotagon, sed dum ceremonioj oni ĝenerale pendigas ambaŭ standardojn, la kantonan kaj la federalan. Neniu ofendiĝas nun, kaj oni konstatas, ke unu sento ne detruas la alian, Kial ne povus okazi simile pri tria flago, simbolo de la tuta homaro? Tiu de la Ruĝa Kruco aŭ de Esperanto jam naskas respekton apud la ceteraj.

Cl.- Konklude al tiuj legaĵoj de tekstoj de Edmond Privat, ni citas erojn el ĉapitro titolita ‘Internacieco’.

A.- Ami blinde kantonan aŭ nacian patrujon, kiel absolutan plafonon, tio kondukas rekte al katastrofo. Ĉar fatale okazas iam interfrapo kun alia grupo, same blinda, kiu kredas sian patrujon sola en la mondo. Nu, patriotismo nacia en la realo eksistas ĉiam en la multe nombro, neniam en soleco.

Cl.- Troviĝas ne nur tragedia, sed ankaŭ ridiga elemento en tia gusto por veroj falsigitaj per amo al unu sola parto de la mondo kaj pro malkapableco vidi objekte la faktojn de la ceteraj partoj. Tiel oni falas en la fantaziojn de sovaĝaj gentoj, kiuj nomas sin la ‘veraj homoj’ aŭ ‘la filoj de la suno’ aŭ ‘la plej nobla nacio en la tuta mondo’, kaj tiel plu.

A.- Vi aŭdis elsendon de Svisa Radio Internacia. Gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond legis el la verko ‘Federala Sperto’ de Edmond Privat honore al lia 90a jaro. Ĝis reaŭdo!

*Kopirajto © Claude GACOND, www.esperanto-gacond.ch
Prilaboris: [Stefano KELLER](#), oktobro 2013*